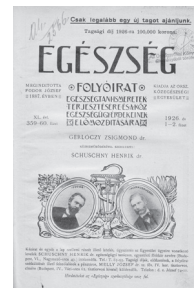

Az „Egészség” című folyóirat (Egészségtani ismeretek terjesztésére s a közegészségügy érdekeinek előmozdítására, szerkesztő: Dr. Fodor József, kiadó: Országos Közegészségügyi Egyesület) 1887–1942 között megjelent példányait a közelmúltban az Országos Egészségfejlesztési Intézetnek ajándékozták. (A példányok tartalomjegyzéke az OEFI honlapján megtekinthető, betekintés személyes egyeztetés után lehetséges.) Folyóiratunk visszatekint a múltba, s az akkori szemléletmód – a mai állásponttal párhuzamos – bemutatásával új cikksorozatot indít el. Időutazásra invitálunk mindenkit az 1800-as és 1900-as évekbe, és ezzel párhuzamosan bemutatjuk a témával kapcsolatos aktuális adatokat, álláspontokat is.

A nép egészsége

Solymosy József Bonifác mb. főigazgató-helyettes

Országos Egészségfejlesztési Intézet

A 117 évvel ezelőtti írás *Németh Sándor* lelkész¹ gondolatait tartalmazza a nép egészségével kapcsolatban, aki ötvenévesen foglalta össze tapasztalatait. A szerző megállapításai a mai olvasónak első látásra elavultnak tűnhetnek, hiszen „új szelek fújnak” a népegészségtan területén. Megjelent a *WHO Egészség 2020* című szakpolitikai ajánlása és stratégiájának második változata – a 658 pontba foglalt, teljes körű, jól szerkesztett anyag nem csak népegészségügyi szakembereknek tanulságos olvasmány. Az „Egészséget mindenkinek!” szemlélet újkori gyökerei már a *WHO* alapdokumentumában² és az *Emberi Jogok Nyilatkozatában*³ is megjelennek, s az 1977-ben megfogalmazott *WHO*-nyilatkozat már konkrét, az ezredfordulóra elérendő célokat rögzített.⁴ 1981-ben a 34. Közgyűlés elfogadta az „Egészséget mindenkinek!” globális stratégiáját.⁵ 1998-ban a *WHO* közgyűlése megerősítette, hogy az egészség alapvető emberi jog.⁶ Mégis érdemes a szerző 117 évvel ezelőtti írásán elgondolkozni, hiszen ő is a belátás/beláttatás fontosságára helyezi a hangsúlyt.

Mint lelképásztornak s így a gyakorlati élet emberének, sok alkalmam volt arra, hogy a nép között megfordulhatam, úgy városban, mint vidéken, s így elég tapasztalatot szereztem magamnak az iránt, hogy a nép egészségéről szólhassak. Nem szólhatok ugyan a szorosabb értelemben vett szakértelemmel, de gyakorlati értelemmel, a mindennapi tapasztalat alapján szólhatok.

A tapasztalat arról győzött meg, hogy a nép ügyel az egészségére, annyira, mennyire az önfentartás ösztöne parancsolja, de hogy mélyebb erkölcsi kötelességérzetből tenné, erre már felemelkedni nem tud. Legalább a tapasztalat erre az állításra jogosít, erre jogosít azon körülmény

is, mely szerint a nép nagyon, de nagyon közönyös felzavart egészségi rendje helyreállításában; vagy pedig, ha nem mutat közönyösséget, a gyógyítást nem ott keresi, a hol kellene, nem a tudományos képzettségű és okszerű tapasztalatú orvoshoz folyamodik, hanem folyamodik fűhöz-fához; folyamodik a szomszédasszony, komámasszony orvosszereikhez. Csak miután már nincsen semmi menekülés, azután fordul orvoshoz.

Vajon miben kereshető ennek az oka? Két körülményben rejlik ennek az oka. Az egyik a költségkímélés, a másik a tudatlanság, babonaság.

A költségkímélés azért történik, mert másképp sokszor

nem lehet, mert nincsen költség sem orvosra, sem orvosszere. A tudatlanság megvan a tudatlan hagyomány folytán, mely tudatlanság azzal vágja ki magát, hogy azt mondja: legjobb orvos az Isten. Ebben nyilvánul a népnek tétlen szemlélődése, s ez által árt magának, árt a társadalomnak, mely társadalomnak tagja.

Az előbb mondtam, hogy a nép a legvégső esetekig közönyös betege iránt: azaz, orvoshoz csak a legvégső esetben folyamodik, midőn az orvos segédkezése semmit nem használ. A kuruzslószeres különböző porciói nem használnak, s így a beteg annyira kimerül, hogy az orvos közbejötté sem segít, mert a beteg szervezete már nem képes ellenállásra. Innen van aztán, hogy a nép az orvosnak nem hiszen, pedig e hihetlenség árt a betegnek, árt az orvos tekintélyének, árt a közegészségnek, mely a társadalom létfeltétele. Árt nemcsak a jelen, hanem a jövő társadalmának is, a mennyiben a félrevezetett nép hasonló körülmény között hasonló veszedelemnek teheti ki magát. Ezen tudatlanság az oka, hogy a halálesetek száma oly nagy százalékot mutat vidéken, gyermekek és felnőttek közt.

Nem nagyítás ez. Ez állítás tényeken alapszik. S lekipásztör társaim bizonyára, nagyrészt mellettem fognak nyilatkozni, midőn azt állítom, hogy a gyógyszeres panasz ilyenformán hangzik: Bizony, mindent megtettünk, mindennel orvosoltuk, a mit valaki ajánlott, s utoljára még a doktort is elhivattuk, (vagy bevittük őt hozzá) de mégsem használt semmit. Beviszik tehát szekerem az orvoshoz, hogy a szekér összerázza a szerencsétlen beteget, hogy siettesék a betegség lefolyását, melynek vége a halál. Ilyen helyzete van a legkényesebb lefolyású betegségben a szenvedőnek.

Vannak azonban másnemű betegségek, melyek nem ily gyorsan, hanem lassan pusztítják a népet, mint a hogy a fereg rágja a fát. Ilyenek a bőrbetegségek, kelések, törések, nemi bajok. Ezek a kelések inkább a lábat, a talpot, aztán a kezét, tenyeret, támadják meg, nyáron és ősszel, midőn a nép mezei munkával foglalkozik. Orvosolják is aztán ezeket a keléseket mindennel, csak azzal nem, a mi hasznos. Innen van aztán, hogy egy-egy ilyen kelés miatt hetekig elkinlódik a beteg. S hogy milyen állapot lehet itt, elképzelhető, ha elgondoljuk, hogy nincs szó fertőtlenítő szerről, mi a rohadást gátolja, sőt nem egyszer megtörténik, hogy nyári időben nyű lepi meg a sebet. Pedig az ilyen kelevények gyors lefolyásuak és kellő, ésszerű orvosoltatás mellett semmi nagyobb veszedelemmel nem járnak. Hogy a nemi betegségek mennyire divatosak, talán elég lesz arra mutatnom, hogy milyen gyakori a gyermekeken és felnőtteken a genyedséges szemgyulladás.

Hát aztán arról mit szóljunk, hogy ragályos betegségek alkalmával mennyi a baj? Hiszen mindnyájunk előtt ismeretes, mennyi fáradságába kerül az eluljárásnak, hogy csak némileg is tudja gátolni a veszedelmes betegségcsi-

rának tovább hurcolását; mert a nép előtt az megfoghatatlan, hogy tovább terjed a betegség. A ragályos betegség tovább terjedése ellen azt hozza fel, hogy az első beteg nem kapta senkitől, s így a többi sem kapja el egymástól. Mind olyan dolgok ezek, melyek ellenében mentő eszközre van szükség.

Ezen mentő eszköz a megértetés. Azon tétlen szemlélődéssel szemben, mely szerint azt mondja, hogy legjobb orvos az Isten, azt kell mondani, hogy az áldás is az Istené, de gondos, kitartó munka nélkül nem adja meg. Az egészség is az Istené, de aztán az emberé az a kötelesség, hogy őrizze, s ha megbomlott, gondozza okosan, orvosi utasításra.

Sok, nagyon sok olyan dolgot lehet felhozni a nép tapasztalata köréből a végett, hogy a nép szemmel láthatólag és kézzelfoghatólag megértse, hogy a betegség ellenében mennyire szükséges az okszerű orvoslás. Például a nép foglalkozik a káposzta termelésével. Ebből tudja, hogy a hernyó mennyire megtámadja a káposztát. Le kell szednie arról a háziasszonynak, s meg kell ölnie, különben a káposzta elpusztul. Éppen úgy van a betegséggel is. A betegséget korán kell gondozni, orvos által, s nem tudákos asszonyok ajánlatával; mert, a ki a tudákos asszonyokra hallgat, éppen úgy jár el, mint az az asszony, ki gyermekre bizza a hernyó elpusztítását. A gyermek ezt nem tudja. Leteszi a hernyót a gyökér mellé, s a hernyó újra felmász, s tovább rágja a káposztát. Így hát a gyermek nem segített semmit a káposztán. Ilyen az orvos nélkül való gyógyítás is. Az orvos nélkül való gyógyítással történik ugyan valami, de nincsen annak semmi haszna, éppen mint a gyermek említett dolgának. Vagy ott van a szülés. A szülésnél csak a bábasszony segíthet, így a betegségben is csak az orvos tud segíteni. A fazék, ha elhasad, drótosra bizza az asszony, s nem másra. Így a beteget is orvosra kell bízni, s nem az üres tudákoságra.

A mi pedig a ragályos betegségeket illeti, ezekről is meg lehet a népet győzni s ezek ellen is óvatosságra bírni. A nép előtt ismeretes a rüh. Ismeretes annak ragadós volta. Ettől fél is. Kerüli az ilyen embert. A himlőt, a torokgyíkot, a kolerát, a hagymázt ezekhez kell hasonlítani, s így meg lehet értetni ragályos természetüket. Ezen eljárás eredményét első sorban leginkább az iskola biztosíthatja.

A gyermek ugyanis megtanulja, hogy milyenek azok a betegségek, s mit kell tenni ellenük. Nagykorában aztán hasznát is átlátja ennek. De ez nemcsak a jövőre van kihatással, hanem a jelenre is.

A gyermek elbeszéli az eltanultakat, s ez az egész környezetre nagy hatással lehet és van; azért mert a gyermek mondta; azért mert mondásának tárgya olyan, hogy mindennap előfordul az iskola falain kívül is.

Tehát a nép egészsége érdekében a következőket tartom szükségesnek:

1. A népnek olyanszerű felvilágosítását, hogy kézzel foghatólag és szemmel láthatólag lássa be az orvosi kezelés okszerűségét és így szükségét.

2. Ezen belátást teremtsen meg az iskola, a tanító és a lelkész.

Az iskola teremtsen ezt meg meseszerű elbeszéléssel, mint szemléltető eszközzel.

A tanító és a lelkész teremtsék meg társadalmi úton, érintkezésben, teremtsék meg okos felvilágosítással.

A belátás azonban csak akkor lesz áldásos a közegészségügyre, ha a közegészségügyet államosítjuk úgy, mint azt az élet és a mindennapi szükség kívánja.

(*Egészség folyóirat 1893–1895; 1895. 5. füzet, 183. oldal*)

JEGYZETEK

1. Németh Sándor (*Szeged, Csongrád vm., 1844. aug. 29.): plébános. – 1868. VII. 11: pappá szent. Nagycsernyán, Nagybecskerekén, Törökbecsén, Hidegkúton, Apátfalván, Újszentannán és Szeged-Belvárosban kp., 1876: Kevermesen adm. 1878: Zombolyán kp., 1879: Majlátfalván, 1882: Földeákon adm., 1891. VII: Battonyán plnos, 1904: szegyh. knk., 1915. I. 1: nyugdíjazták. – M: *A tp. tiszteletben tartásáról. Okos beszélgetés a jó m. népnek.* Bp., 1892. (Népiratkák 42.) (tótul 1907) – *A pokol útja: vagy ne dobd el, amit te szereztél. Tanulságos beszélgetés az öngyilkosságokról.* Uo., 1892. (uaz 43.) (tótul 1907) – *Beszélgetés a kántor-tanítói hivatal fontos voltáról.* Uo., 1892. (uaz 46.) Forrás: *Magyar Katolikus Lexikon.* <http://lexikon.katolikus.hu/N/N%C3%A9meth.html> Megtekintve: 2012. október 29.

2. *Constitution of the World Health Organization.* World Health Organization, adopted in 1948 in New York. Available at: <http://www.archive.org/details/WHO-constitution>

3. *Universal Declaration of Human Right.* United Nations, adopted in 1948 in Paris. Available at: <http://www.un.org/en/documents/udhr/> <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

4. *Resolution 30.43 of World Health Assembly 1977*

5. *Global Strategy for Health for All by the Year 2000.* Adopted by the General Assembly in 1981. (<http://www.un-documents.net/a36r43.htm>)

6. *World Health Declaration.* Adopted by the World Health Assembly in Geneva in 1998.

Tisztelt Szerzőink!

Kérjük, hogy az *Egészségfejlesztés*be szánt írásait, az ábrákkal és a képekkel együtt, e-mailben (csatolt file-ként) vagy lemezen/ CD-n – ez esetben a nyomtatott változatot és az eredeti képe(ke)t mellékelve –, levélben küldjék el a szerkesztőség címére.

A szerkesztőség címe és telefonszáma megváltozott: 1096 Budapest, Nagyvárad tér 2.

Levelezési cím: 1395 Budapest, Pf. 839/3.

Telefon: (1) 428-8272. *Fax:* (1) 428-8273.

E-mail: haromszeki.zsuzsanna@t-online.hu. *Honlap:* www.oefi.hu.

A kézirat formája

A cím alatt szerepel a szerző(k) neve, munkahelye, telefonszáma és e-mail címe. Egy lapoldalt meghaladó terjedelmű (ötezer karakternél hosszabb) cikk, tanulmány, elemzés esetén célszerű alcímekkel tagolni az anyagot. Az írást kérjük rövid magyar és angol nyelvű összefoglalóval (az angolra lefordított címmel együtt), valamint irodalomjegyzékkel zárni. Ötezer karakternél rövidebb írás, könyvismertetés és lapszemle esetén nem alkalmazunk alcímeket és összefoglaló sem szükséges. Az ábrák elkészítésénél vegyék figyelembe, hogy azok fekete-fehérben fognak megjelenni.

Fáradásukat köszöni és eredményes munkát kíván

a Szerkesztőbizottság